

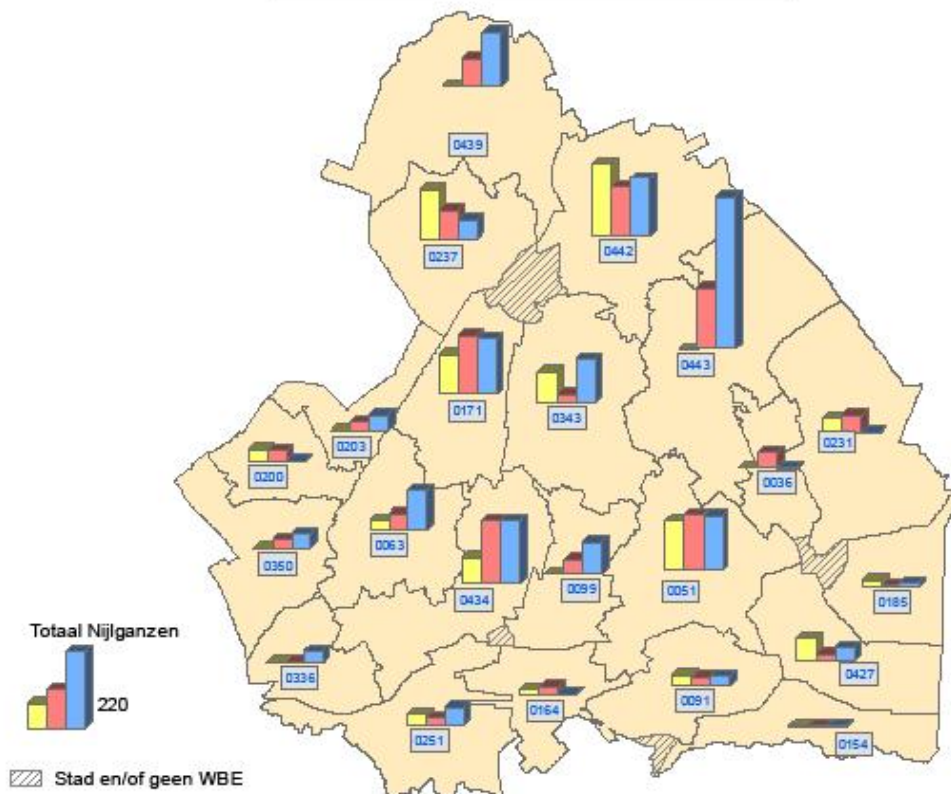
16 Nijlgans (*Alopochen aegyptiacus*)

16.1 Verspreiding en aantalsontwikkeling

De nijlgans is een soort die voorkomt in geheel Afrika ten zuiden van de Sahara en is in de 17e eeuw geïntroduceerd in het Verenigd Koninkrijk (del Hoyo *et al.* 1992). Na ontsnappingen uit vogelcollecties heeft de nijlgans zich vanuit diverse centra vleksgewijs over Nederland verspreid (Lensink 1998), met het eerste broedgeval in 1967. Het aantal broedparen in Nederland ontwikkelde zich vervolgens snel in 1972, 1977, 1983, 1988-89, 1994-94 respectievelijk 7, 48, 115, 345, en 1280-1400 (Lensink 1999). De nijlgans neemt jaarlijks toe met ongeveer 12% en de belangrijkste populatiebeperking is het optreden van strenge winters (Van der Jeugd *et al.* 2006). Uit de literatuur is bekend dat nijlganzen in de broedtijd zeer territoriaal zijn, waarbij ze andere vogels verjagen en soms hun kuikens verdrinken (Wymenga 1999), daarnaast bouwt de soort zelf geen nest, maar neemt broedplaatsen en nesten over van inheemse soorten. De nijlgans kan goed wennen aan verstoring door mensen (de soort broedt ondermeer in druk bezochte parken en recreatie-terreinen). In Drenthe wordt het broedbestand thans geschat op 212 paar (2008) en de populatieomvang wordt geschat op 1850 dieren (Bron: voorjaarsstelling KNJV; zie bijlage).

Nijlgans, provincie Drenthe
voorjaarsstelling 2006 t/m 2008

16.2 Wettelijke status, provinciaal beleid

De minister heeft zich verbonden aan het biodiversiteitsverdrag dat is afgesloten op 5 juni 1992. In dit verdrag is vastgelegd dat ongewenste 'invasieve' exoten (*Invasive Alien Species*) actief beheerd zullen worden om de inheemse flora en fauna te beschermen.

In het eerste Faunabeheerplan wordt melding gemaakt van het feit dat de Provincie Drenthe een aanwijzing ex. artikel 67 heeft gedaan voor muskusrat, beverrat; wild zwijn, damhert, ree en edelhert. Die aanwijzing artikel 67 is niet afhankelijk gesteld van het Faunabeheerplan. Tot eind 2008 was het in overeenstemming met het exotenbeleid in Nederland toegestaan exoten met alle middelen te bestrijden. Exoten worden immers niet in de Flora- en faunawet beschermd. De middelen waarmee exoten mogen worden bestreden staan wel genoemd in de Flora- en faunawet. Het is volgens de wet niet toegestaan om exoten te bestrijden met het geweer.

Wel toegestane methoden zijn echter meestal niet effectief of niet gewenst of niet uitvoerbaar (bijvoorbeeld vangen en met blote handen doden). Effectieve bestrijding van exoten is nu slechts mogelijk na aanwijzing van personen en middelen door de Provincie volgens artikel 67 van de Flora- en faunawet.

In haar uitspraak (d.d. 14 april 2006, rechtbank te Maastricht) maakt de rechter duidelijk dat er sprake moet zijn van een deugdelijke motivatie om exoten te mogen bestrijden. Een dergelijke motivatie vereist registratie van de aantallen en van voorkomende of dreigende schade aan ondermeer gewassen en fauna. Een dergelijke registratie ontbreekt tot op heden vanwege het tot nu toe gevoerde beleid.

Op grond van de huidige wetgeving is het niet mogelijk om nijlganzen effectief te bestrijden in het kader van beheer en schadebestrijding. Een ontheffing op grond van artikel 68 is alleen van toepassing voor beschermde inheemse soorten. Een ontheffing op grond van artikel 67 is mogelijk volgens de wet, maar uit jurisprudentie blijkt dat een dergelijke aanwijzing goed gemotiveerd moet worden. Er kan daarom gesteld worden dat er eerst voldoende gegevens over schade en populatieontwikkeling beschikbaar moeten zijn voordat een aanwijzing ex artikel 67 kan worden afgegeven.

De Faunabeheereenheid is van mening dat door het aanwijzen van de nijlgans op grond van artikel 67 dergelijke gegevens juist kunnen worden verkregen. De wet voorziet namelijk in de mogelijkheid om de aanwijzing ex artikel 67 afhankelijk te stellen van het Faunabeheerplan. Een Faunabeheerplan moet gericht zijn op het duurzame beheer van soorten. In een Faunabeheerplan moeten ondermeer kwantitatieve gegevens van een populatie zijn opgenomen. Door aan de aanwijzing het voorschrift te verbinden dat bestrijding slechts is toegestaan na controle vooraf door de Provincie en dat het aantal ganzen geregistreerd moeten worden, is het mogelijk gegevens over aantallen nijlganzen en de door hen veroorzaakte schade te verkrijgen. Dit voorkomt illegale handelingen omdat schade niet vergoed wordt en er geen andere adequate middelen dan afschot voorhanden zijn om de nijlgans te bestrijden.

Samengevat: de Faunabeheereenheid verzoekt de nijlgans aan te wijzen conform artikel 67 van de Flora- en faunawet. Op grond van die aanwijzing is het toegestaan dat een jachtaktehouder, na constatering vooraf door de Provincie Drenthe, nijlganzen met gebruikmaking van het geweer bestrijdt in de navolgende belangen:

- de veiligheid van het luchtverkeer;
- ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren;
- schade aan flora en fauna.

De aanwijzing wordt afhankelijk gesteld van het Faunabeheerplan, zodat er een deugdelijke registratie plaatsvindt van het aantal schadegevallen, de soort schade en het aantal (geschoten) dieren.

16.3 Schade aan belangen

Mogelijke schade aan belangen

In het Handboek Faunaschade (Oord 2002) wordt aangegeven dat ganzen in de zomerperiode van 1 mei tot 1 september schade in de agrarische sector kunnen aanrichten in diverse teelten. Tabel 16.1 geeft een overzicht van de gewassen waaraan schade kan optreden, het type schade, en de periode waarin de schade meestal optreedt.

Tabel 16.1. Overzicht van de schade die ganzen in de periode 1 mei tot 1 september kunnen aanrichten aan landbouwgewassen. In de tabel zijn opgenomen de teelten waaraan schade kan worden veroorzaakt, het type, en de periode waarin de schade meestal optreedt (Oord 2002).

Teelt	Schade	Periode	Opmerkingen
Granen	Vraatschade	1 mei tot 1 september	
Aardappelen	Pikschade Krabschade	gehele teeltperiode	
Suikerbieten / voederbieten	Pikschade Krabschade	gehele teeltperiode	Schade voornamelijk door grauwe gans
Peulvruchten	Vraatschade Vertrapping		Incidentele schade
Grasland	Vraatschade	1 mei tot 1 september	
Graszaad en graszoden	Vraatschade Bevuiling Vertrapping	1 mei tot 1 september	
Riet en biezen	Vraatschade		Vraatschade aan biezen. Vooral bij biezenteelt op kleine oppervlakten kan soms zeer grote schade optreden

Schade aan belangen in het verleden

Schade aan gewassen

Het Faunafonds keert alleen schadevergoedingen uit die worden veroorzaakt door inheemse diersoorten die beschermd zijn door de Flora- en faunawet. Landbouwschade veroorzaakt door exoten zoals de nijlgans wordt daardoor niet gemeld. Het kleine aantal meldingen dat wel geregistreerd wordt door het Faunafonds heeft betrekking op situaties waarin de nijlgans zich in menggroepen met inheemse soorten bevond; deze gegevens vormen dus het topje van de ijsberg.

Schade aan flora en fauna

Uit de literatuur is bekend dat nijlganzen in de broedtijd zeer territoriaal zijn, waarbij ze andere vogels veelvuldig verjagen en soms hun kuikens verdrinken (Wymenga 1999), daarnaast bouwt de soort zelf geen nest, maar neemt broedplaatsen en nesten over van inheemse soorten.

Schade aan belangen in de toekomst

Schade aan gewassen

Gezien de landelijke populatietoename is de verwachting dat in de toekomst belangrijke schade in de provincie zou kunnen gaan optreden aan aardappelen, suikerbieten, voederbieten, peulvruchten, grasland, graszaad/graszoden en ingezaaid grasland en riet en biezen.

Schade aan flora en fauna

Uit de literatuur is bekend dat nijlganzen in de broedtijd zeer territoriaal zijn, waarbij ze andere vogels veelvuldig verjagen en incidenteel hun kuikens verdrinken (Wymenga 1999), daarnaast bouwt de soort zelf geen nest, maar neemt oude broedplaatsen en nesten over van inheemse soorten; incidenteel worden inheemse vogels van het nest verjaagd.

De minister heeft zich verbonden aan het biodiversiteitsverdrag dat is afgesloten op 5 juni 1992. In dit verdrag is vastgelegd dat ongewenste 'invasieve' exoten (*Invasive Alien Species*) actief beheerd zullen worden om de inheemse flora en fauna te beschermen.

16.4 Schadevoorkomende maatregelen

Mogelijk te nemen preventieve en schadebeperkende maatregelen

Het Faunafonds (www.faunafonds.nl) en Oord (2002) geven een overzicht van de maatregelen die genomen kunnen worden ter voorkoming en beperking van schade aan landbouwgewassen door ganzen in de zomerperiode; voor details van de in te zetten middelen verwijzen wij naar deze bronnen.

Gegevens over de effectiviteit van verjaging door akoestische en visuele middelen om belangrijke schade te voorkomen en te beperken zijn niet bekend. Aangenomen wordt dat op den duur de effectiviteit van verjagende middelen afneemt, omdat gewenning optreedt. In het algemeen geldt dat hoe afwisselender en onvoorspelbaarder de verjaagactiviteiten zijn des te hoger de effectiviteit is (Oord, 2002). Tevens zal de effectiviteit afhankelijk zijn van de aanwezigheid van geschikte foerageergebieden in de omgeving. De nijlgans kan goed wennen aan verstoring (de soort broedt ondermeer in druk bezochte parken en recreatie-terreinen) en gewenning aan preventieve maatregelen zal waarschijnlijk eerder optreden dan bij andere ganzensoorten.

Preventieve en schadebeperkende maatregelen in het verleden

In het verleden werden nijlganzen gewoon geschoten. De visie van de minister was dat, omdat de nijlgans niet als inheemse beschermde soort maar als exoot was geplaatst op de bijlage van het Aanwijzingsbesluit dier- en plantensoorten, deze wanneer de jachthouder gerechtigd was met het geweer aanwezig te zijn ter uitvoering van jachtbeheer of schadebestrijding hij nijlganzen mocht schieten.

Er is op dit moment geen compleet beeld te krijgen van de preventieve en schadebeperkende maatregelen die in het verleden zijn genomen in de provincie Drenthe.

Gewenste stand

Aangezien de nijlgans geen bescherming geniet onder de Flora- en faunawet wordt een duurzame of minimale populatie niet nagestreefd. Aangezien landbouwschade door nijlganzen niet in aanmerking komt voor vergoeding en actief beheer ten goede komt aan de biodiversiteit, wordt gestreefd naar een nulstand.

16.5 Beheer ter voorkoming en beperking van schade in de toekomst

De meest effectieve manier van schadebestrijding is niet te wachten tot het probleem grootschalig wordt, maar om in te grijpen wanneer het nog kan en nog beheersbaar is.

Noodzakelijke reductie van de populatie

In sommige gevallen kunnen nijlganzen worden gevangen in de ruiperiode. Echter niet alle terreinen lenen zich hiervoor en de te vangen aantallen zullen minimaal zijn. Het is daarom noodzakelijk de populatie met het geweer te reguleren. Het geweer is een effectief middel voor het terugdringen en beperken van de populatie.

16.6 Monitoring in de toekomst

De monitoring wordt uitgevoerd zoals vermeld staat in hoofdstuk 4.

16.7 Overwegingen en conclusie van de Faunabeheereenheid

Overwegingen

- De nijlgans is een exoot, die daarom formeel niet in een Faunabeheerplan thuishoort. Om het geweer te kunnen gebruiken voor schadebestrijding is een aanwijzing met een onderbouw noodzakelijk.
- De nijlgans is een Afrikaanse soort, die door menselijk handelen in Nederland is geïntroduceerd, die vervolgens sterk in aantal toeneemt en die incidenteel schade berokkent aan inheemse diersoorten (*Invasive Alien Species*).
- De nijlganspopulatie vertoont landelijk een groei van 12%.
- De Fbe conformeert zich aan de afspraken die vastgelegd zijn in het biodiversiteitsverdrag dat is afgesloten op 5 juni 1992. In dit verdrag is vastgelegd dat ongewenste 'invasieve' exoten (*Invasive Alien Species*) actief beheerd zullen worden om de inheemse flora en fauna te beschermen.
- Het Faunafonds keert alleen schadevergoedingen uit die worden veroorzaakt door inheemse diersoorten die beschermd zijn door de Flora- en faunawet. Landbouwschade veroorzaakt door exoten zoals de nijlgans wordt daardoor niet gemeld.
- Ingrijpen in populaties, indien nodig, kan het beste geschieden als de populaties nog relatief gering in omvang zijn.

Conclusie

Ter voorkoming van schade aan gewassen en flora en fauna en in het kader van veiligheid voor het luchtverkeer vraagt de Faunabeheereenheid een aanwijzing aan onder de incidentenregeling voor ondersteunend afschot van nijlganzen.

16.8 Referenties

Hoyo,del J.,A. Elliott & J. Sargatal 1992. Handbook of the birds of the World. Volume 1. Lynx Edicions, Barcelona.

Lensink R., 1998. Temporal and spatial expansion of the Egyptian goose *Alopochen aegyptiacus* in The Netherlands 1967-94. J. Biogeogr. 25:251-263.

Lensink R., 1999a. Aspects of the biology of Egyptian goose *Alopochen aegyptiacus* colonizing The Netherlands. Bird Study 46:195-204.

Jeugd, van der H.P., Voslamber B, van Turnhout C., Sierdsema, H., Feige, N., Nienhuis, J. & Koffijberg, K. 2006. Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei? Sovon-onderzoeksrapport 2006/02. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Wymenga, E. 1999. Nijlgans *Alopochen aegyptiacus* verdringt jonge bergeenden *tadorna tadorna*. Limosa 72: 106-107.